

Tradicinės paskaitos virsmas į konstruktyviają interaktyvioje aplinkoje

Angelė Pečeliūnaitė

Gamtos mokslų (fizikos sr.) daktarė, docentė
 Vilniaus universitetas
 Filologijos fakultetas
 Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedra
 Universiteto g. 6 LT-01513
 Tel. (85) 268 72 04
 El. paštas: Angele.peceliunaite@flf.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjama humanitarinio profilio studentų profesinio kompiuterinio raštingumo problema. Tradiciniai dėstymo metodai susidūrus su informacinėmis technologijomis yra neefektyvūs ir mažai veiksmingi. Autorė, atsižvelgdama į humanitarinį studentų profilį, sukūrė ir pritaikė naują dėstymo modelį, pagal kurį studijuojantysis nuo pat pirmųjų žingsnių turi dirbti virtualioje aplinkoje, iš karto priverstas mokytis pažinti supančią aplinką, išmokti ją valdyti ir naudoti savo poreikiams tenkinti. Dėstymo modelis paremtas sukurta elektronine programa, kurioje analizuojami tekstų apdorėjimo kompiuteriu metodai. Pristačius dėstymo modelio schemą, straipsnyje, atlikus studentų apklausą, tiriama jų psichologinis pasirengimas dirbti virtualioje, besikeičiančioje interaktyvioje aplinkoje ir aiškinamasi, kaip jie vertina siūlomą dėstymo modelį. Analizė rodo, kad siūlomas dėstymo modelis didesnei studentų daliai yra patrauklus ir priimtinas. Išklause kursą studentai ne tik praturtėja žiniomis, bet ir gerokai pakyla jų profesinio kompiuterinio raštingumo išprusimo lygis, išnyksta kompiuterio baimė, sustiprėja pasitikėjimas savimi ir kompiuterine technika. Sužadinamas noras plėsti akiratį, domėtis ateities naujovėmis.

Problemos aktualumas

Naujosios informacinės technologijos (IT), besiskverbamos į visas gyvenimo sritis, tampa vos ne pagrindiniu visuomenės išprusimo rodikliu. Raštingumo lygis prilyginamas informacinei technologinei kompetencijai. Kompiuterinis raštingumas besimokančiam jaunimui, kurį gyvenimas verčia ne tik pažinti IT, bet ir visapusiškai jas naudoti kasdieniame gyvenime, tampa išlikimo varikliu. Kita vertus, dėl sparčios IT plėtros ir masiško jų diegimo į praktiką peda-

gogai turi nuolat tobulėti, turi būti kuriami nauji mokymo(si) metodai. Pasidaro aktualu tikrinti sukurtus metodus, atrinkti pačius geriausius, efektyviausius, tik tada juos bandyti masiškai taikyti. Poreikis mokytis visą gyvenimą tampa vis aktualesnis. Psichologiškai tam turi nusiteikti ir pedagogai, ir studentai.

Techninių / technologinių dalykų srityje pastebimas didelis domėjimosi naujomis IT šuolis, o humanitarinės pakraipos studijuojančio jaunimo požiūris į IT nėra pakankamai žinomas ir ištirtas.

Tyrimų tikslas. Įvertinti humanitarinio profilio studentų pasiruošimą priimti IT, gebėjimą dirbti virtualioje, besikeičiančioje interaktyvioje aplinkoje ir išsiaiškinti, kaip jie vertina siūlomą dėstymo modelį.

Tyrimo objektas. Profesinio kompiuterinio raštingumo dėstymo modelis, pagrįstas autorės sukurtos elektroninės programos taikymu Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto studentų studijose.

Tyrimo metodas grindžiamas kompiuterinio raštingumo tematika paskelbtų publikacijų analize, virtualios interaktyvios aplinkos studijuojančiajam modeliavimu ir anketinių duomenų analize.

Kompiuterinis raštingumas ir jo įtaka asmenybės formavimuisi

Turbūt nekyla abejonų, kad milžiniška IT plėtros sparta XX–XXI a. sandūroje aktyviai veikia kiekvieną visuomenės narį. Norint išsilaikyti šioje sraunioje tėkmėje, neatsilikti nuo naujovių, pažangos, kaip niekada būtina pačiam dėti pastangas, tobulinti kvalifikaciją ir nuolat atsinaujinti. Išlikimą gyvenime laiduoja aktyvumas, ypač darbo aktyvumas (Jovaiša, 2004). Minėto straipsnio autorius akcentuoja intelektualinį aktyvumą, kuris aukštos kvalifikacijos reikalaujanciam šiuolaikiniame pasaulyje virsta sudėtinga veikla. Tai ir tinkamo mokymo(si) organizavimas, intelekto lavinimas, ir įgimto smalsumo, domėjimosi skatinimas ir palaikymas. Mokymo aktyvumo kokybė pagerėja, jei ją stimuliuoja psichologiškai grindžiamas ir didaktiškai sutvarkytas mokymas, dėstymas. Kitaip tariant, būtina pažinti studentų vidaus pasaulį, įgimto aktyvumo galimybes, motyvaciją.

Kita vertus, vykstanti švietimo reforma, siūlydama naujas programas ir diegdama IT, vie-

nus jos dalyvius (aktyviuosius) įkvepia, kitus (ne iš blogos valios) – skaudžiai užgauna. Turėtų būti sukurta sistema, sumažinanti, amortizuojanti neišvengiamą psichologinį diskomfortą patiriančiams nepasirengusiems ar silpnai pasirengusiems IT vartotojams. Kad minėtas uždavinys būtų kuo sėkmingiau išspręstas, tampa aktualūs moksliniai studijų, žmogaus elgsenos naujoje situacijoje tyrinėjimai.

Kompiuterinio raštingumo* sąvoka gana plačiai nagrinėjama kai kuriose paskutinio dešimtmečio daktaro disertacijose. Informacinės visuomenės kontekste asmenybės savybių pažinimas padeda suformuluoti ir sukurti išankstines prielaidas sėkmingam ugdytinių ir kompiuterių iteracijos procesui (Šaparnienė, 2002). Minėtos autorės darbe pabrėžiama, kad yra reikšmingas ryšys tarp asmenybės intelekto, bendrojo išprusimo, dėmesio, mokymosi strategijų ir kompiuterinio raštingumo lygio. Kaip studijuojantįjį veikia aplinka, kurioje vyksta mokymasis, bandoma analizuoti D. Lapinskienės disertacijoje: tinkamai suprojektuota mokymosi aplinka gali skatinti teigiamą besimokančiojo požiūrį į dalyką, stimuliuoti mąstymą, išradingumą ir smalsumą, kelti savigarbą, pasitikėjimą savimi, žadinti savo vertės jausmą, stiprinti besimokančiojo atsakomybę, teisingumo jausmą, teigiamą požiūrį į mokymąsi. Aplinka padės atskleisti besimokančiojo vidinį potencialą ir intelektą, jei ji bus aktyvinanti ir motyvuojanti. Tam tikrų sąlygų paveiktuose kontekstuose mokymasis vyksta taip, kad besimokantysis pajaučia ir pripažįsta įgyjamų žinių praktinę naudą, taip pat poreikį jas pritaikyti interpretuojant,

* Kompiuterinis raštingumas – tai neprofesionalaus masinio vartotojo darbo kompiuteriu, žinių ir įgūdžių, informacijos paieškos ir valdymo visuma, reikalinga tenkinant asmeninius, profesinius ir visuomeninius-kultūrinius poreikius.

analizuojant, sprendžiant realias problemas (Lapinskienė, 2002).

Šiuolaikinėse studijose naudojant naujas IT, studentas kaip niekada turi būti savarankiškas rinkdamasis siūlomas galimybes, kurių gausa verčia jį vertinti, lyginti, grupuoti, sisteminti žinias. Jeigu besimokantysis tampa autonomiškas ir įgyja autonomišką gebėjimą save ugdyti ir mokyti, tai yra dėl to, kad, interaktyviai bendraudamas ir bendradarbiaudamas mokymosi procese, jis įgyja patirties, kuria remdamasis susikuria vidinę struktūrą, leidžiančią iš interpersonalinės interakcijos mokymosi situacijoje pereiti į intrapersonalinį lygmenį, t. y. į savimokos ar saviugdros situaciją (Bulajeva, 2002). Suprantama, kol tokios studijos įgaus pagreitį, atliktas veiksmas sukels kitą veiksmą, pasiektas žinių lygis skatins aukštesnįjį, būtinas sava laikis, atitinkamai pasirengusio pedagogo darbas. Įgytos žinios nuolat turi būti atnaujinamos, plečiamos, nes IT dinamika, nauji atradimai technikos srityje, naujos programos ar jų versijos niekais pavers pasenusias žinias. Švietime dalyvaujanti visuomenė negali sustoti pusiaukelėje. Poreikis mokytis pačiam pasidaro ne mažiau aktualus kaip poreikis mokyti kitus. D. Beresnevičienės straipsnyje apibendrinama – nuolatinis mokymasis, kaip aukštojo mokslo misija. Dėstytojai turi būti pasiruošę dirbti su besikeičiančiu studentų kontingentu, keisti mokymo / mokymosi metodus ir kurti naują mokymosi aplinką (Beresnevičienė, 2001). Šiame straipsnyje siūlomas kylančios problemos sprendimo būdas – tobulėjant informacinei visuomenei, informacija turi būti prieinama kompiuterių tinklais (internetu), reikia mokyti kurti nuotolinio mokymo programas, išmokyti studentą permąstyti kompiuterio ekrane pateiktą informaciją, savarankiškai atlikti užduotis, gebėti surasti ir atrinkti jo darbui reikalingą informaciją. Šiai

autorei antrina R. Kubiliūnas ir M. Genutis, siūlydami internetu pasiekiamą CDK programą elektroninei mokymosi medžiagai rengti (Kubiliūnas, Genutis, 2004). Moksliniai pranešimai konferencijose Šiauliuose (Šeškaitė, 2003), Kaune (Butkevičienė ir kt., 2004; Galdikienė, 2004) ir kitur rodo, kad keliami problema yra tikrai aktuali, jaudina visuomenę.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija jau 2002 m. nustatė moksleivių kompiuterinio raštingumo standartą (paskelbtas internete: http://www.ipc.lt/21z/apie/skelbimai_dok/MKRS.doc). Pagrindinė standarto paskirtis – apibrėžti kompiuterinio raštingumo reikalavimus, kuriuos numatoma įgyvendinti Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ir į kuriuos orientuojantis būtų rengiamos mokymo programos, vadovėliai, kuriami kompiuterių tinklai. Čia kompiuterinio raštingumo sąvoka apima ne tik mokėjimą dirbti kompiuteriu, bet ir gebėjimą taikyti informacinių technologijų priemones mokant bei mokantis ir įgyti dalį bendriausių informacinių įgūdžių.

2004 m. Lietuvos Respublikos vyriausybė priėmė nutarimą dėl visuotinio kompiuterinio raštingumo programos (paskelbta internete: http://www.lrvk.lt/teises_aktai/files/2004/09/3458.doc). Jame visuotinis kompiuterinis raštingumas suprantamas kaip reikiamas informacinių ir komunikacinių technologijų išmanymas, mokėjimas ir gebėjimas taikyti kompiuterio techninę ir programinę įrangą vartotojo lygiu. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2004 m. Kauno technologijos universiteto mokslininkai atliko kompiuterinio raštingumo situacijos Lietuvoje tyrimą (Visuotinis kompiuterinis raštingumas. Ataskaita, 2004). Šioje ataskaitoje kalbama jau apie kiekvieno piliečio kompiuterinį raštingumą, formuojama IT ir telekomunikacijų plėtotės stra-

teigija. Be kita ko, parengti uždaviniai kompetencijos srityje: sukurti IT taikymo kompetencijos ugdymo sistemą, ugdyti IT ir telekomunikacijų vartotojų kompetenciją mokyklose ir universitetuose, pertvarkyti mokslą ir studijas.

Kompiuterinio raštingumo vertinimo kriterijumi laikomas Europoje priimtas bendras kompiuterio vartotojo sertifikatas ECDL (*European Computer Driving Licence*), kuris suvienodina reikalavimus, keliamus kompiuterių vartotojams visose Europos valstybėse. Kompiuterių vartotojams testuoti Lietuvoje sukurta originali automatizuoto testavimo sistema, kuri įdiegta paslaugų kompiuteryje internete: <http://www.ecdl.lt>.

Iš apžvelgtos medžiagos išplaukia, kad kompiuteriniu raštingumu susirūpinę ne tik mokslininkai, bet ir valdžios atstovai. Galima pastebėti, kad daugiau dėmesio skiriama jaunajai kartai. Šiuo metu ateinantis studijuoti į aukštąsias mokyklas jaunimas yra pastebimai ūgtelėjęs šioje srityje. Tačiau kompiuterio vartotojo veiklai elektroninėje erdvėje užtikrinti būtinas ir profesinis kompiuterinis raštingumas – kompiuterio taikymo konkrečioje profesinėje veikloje galimybės. Kompiuterio vartotojas turi suprasti, kokios naudos ir kokių profesinių galimybių suteiks kompiuteris darbo vietoje, ar taps geidžiamas, nepamainomas darbo įrankis ir informacijos šaltinis.

Tradicškai techninės naujovės humanitarų visuomet sunkiau priimamos ir ne taip entuziastingai vertinamos. Šiuo požiūriu tikėtina, kad, taikydami naująsias IT humanitarinių specialybių studijų procese, susidursime su didesniu pasipriešinimu, nepasitikėjimu ir psichologiniu diskomfortu. Kyla klausimas, kaip pateikti informaciją, sumodeliuoti aplinką, sumažinti psichologinį pasipriešinimą, kad gautos „kompiuterinės“ žinios tiesiogiai susiliestų su profesinėmis, būtų geidžiamos ir aktyviai siekiamos.

Be kita, ko labai svarbu, kad specialistas (ypač humanitaras) prie kompiuterio praleistų tik tiek laiko, kiek būtina tiesioginiam darbui. Kad išvengtume neigiamos kompiuterio įtakos (psichologinis nuovargis, gyvo bendravimo su kolegomis silpnėjimas ir pan.), būtina specialistą išmokyti efektyviai dirbti kompiuteriu. Tai akivaizdžiai galima pademonstruoti tinkamai pertvarkius tradicines dėstymo paskaitas.

Kas yra paskaita, kaip tradicinė studijų forma, aptariama Aldonos Augustinienės straipsnyje (Augustinienė, 2004). Išanalizavusi teigiamas ir neigiamas tradicinės paskaitos ypatybes, autorė pripažįsta, kad atėjo laikas keisti paskaitos metodą, derinti jį su kitais mokymosi būdais ir metodais.

Humanitarinio profilio studentams siūlomas profesinio kompiuterinio raštingumo studijų modelis

Naują instrumentą puikiai išmokstame naudoti, kai jį gerai pažįstame. Kompiuteris – mūsų naujasis instrumentas. Reikia jį pažinti, suprasti jame vykstančių veiksmų logiką, tada žinosime, ko iš jo tikėtis. Išankstiniai nusistatymai ir psichologinė baimė mus ilgai lydės, jei viskas vyks tik kalbų lygmeniu. Dažnai nepažįstame savęs, net neįtariame, kokie gebėjimai ir galios slypi mumyse.

Išeities taškas – humanitarinės pakraipos studentai taip pat turi pakankamai galių įvaldyti kompiuterinę techniką ir perprasti bei taikyti naująsias IT. Tereikia sudaryti emociškai patrauklią aplinką, slopinančią psichologinę baimę, sukurti tokią didaktinę praktinių užduočių sistemą, kad studijuojantysis būtų sudomintas, suinteresuotas gilintis į teoriją, kad surastų atsakymą.

Antras svarbus atspirties taškas – mokymosi objektas ne kompiuteris, bet taikomosios

programos, kurios studijuojančiajam yra aktualios kaip būsimajam specialistui. Gilinantis į taikomios programos specifiką, išnyksta kompiuterio kaip objekto baimė.

Trečia, studijuojantysis iš karto integruojamas į tą aplinką, kurioje vyksta veiksmas. Bet kokie aiškinimai, teorija ir užduotys yra virtualioje hiperinteraktyvioje aplinkoje. Kiekvienas veiksmas ar judesys susijęs su tos aplinkos reakcija, o tai sukuria grįžtamąjį ryšį, moko ir auklėja studijuojantįjį.

Ketvirta, pagrindinių darbo su kompiuteriu principų pažinimas. Suvokimas, kad iš bet kokios padėties visada yra išeitis, kad nemažas pagalbininkas yra pati kompiuterio sistema ir pagalbiniai programų žinytai.

Siekiant išugdyti studentų profesinį kompiuterinį raštingumą, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto studentams buvo pasiūlytas elektronine forma kursas „Tekstų apdorojimo metodai kompiuteriu“. Pagrindinis darbas kompiuteriu filologui yra darbas su tekstu. Tačiau jei naudosis kompiuterį tik kaip spausdinimo mašinėlę, tai sugaišime daug laiko ir didelio efektyvumo nepasieksime.

Kaip tradicinė paskaita buvo transformuota į konstruktyviają interaktyvioje aplinkoje, paivaizduota edukacinėje schemoje (1 pav.). Dėstytojo vaidmuo čia sumažėja iki minimumo, o studentui aktyviai veikti, jo gebėjimams realizuoti sudaromos kuo palankesnės sąlygos.

Paskaitų metu kurso medžiaga pasiekama kompiuterių tinkle, o kitu metu galima naudoti CD laikmeną. Paskaitų metu labai efektyviai naudojama daugialypės terpės aparatūra, projektuojanti ekrane vaizdą iš kompiuterio. Kolektyviai aptarus aiškinamąją temą, individualiai atliekamos specializuotos užduotys. Dėstytojas yra laisvas, jam nereikia aiškinti teorinės medžiagos, nes studentas čia pat, naudodama-

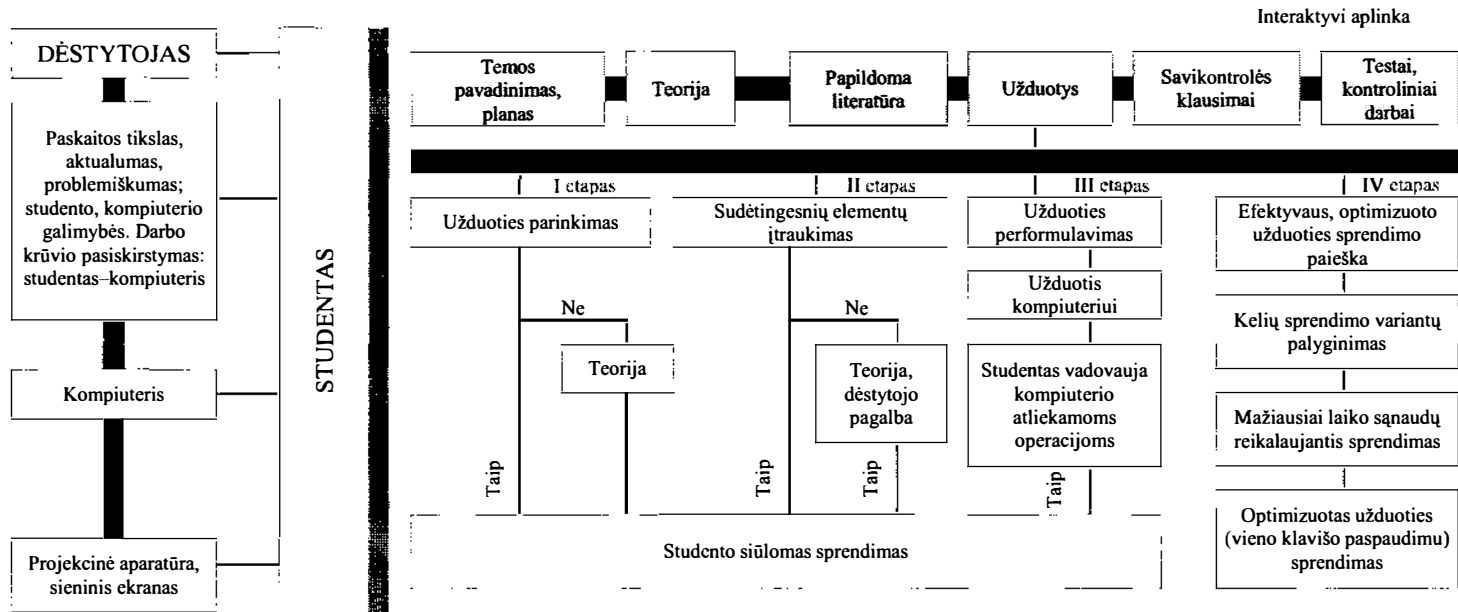
sis hipernuorodomis, gali labai greitai pasiskaityti temą rūpimu klausimu.

Darbas organizuojamas keturiais etapais. *I etape* studentas, vadovaudamasis savo patirtimi, savarankiškai atlieka pradinę užduotį. Jei jos nesugeba atlikti, skaito teoriją, ją pritaiko užduoties sprendimui surasti. *II etape* užduotis papildoma sudėtingesniais elementais (arba siūloma kita, sudėtingesnė užduotis). Jei studentas nesugeba jos atlikti, skaito teoriją arba kreipiasi į dėstytoją pagalbos. *III etape* įvertinama situacija, kaip greitai buvo atliekamos užduotys, kiek dirbo studentas, kiek kompiuteris. Kuriam nauja užduoties formuluoatė programuojant, kad didesnę darbo dalį atliktų kompiuteris, o studentas tik jam vadovautų. Šiame etape labai svarbus grįžtamasis ryšys tarp išmoktos medžiagos, kompiuterio pažinimo ir jo elgsenos logikos supratimo. Kuo geriau pažįstama kompiuterinė logika, tuo efektyviau išnaudojamas kompiuteris, tuo didesnis studento pasitenkinimas ir pasitikėjimas savimi. *IV etape* daromos išvados, palyginami sprendimai ir kuriamas galutinis sprendimo variantas – optimizuotas sprendimas.

Darbo metu labai greitai paaiškėja kiekvieno studento kompiuterinio raštingumo lygis, grupės lygis. Jei yra problemų, galima pasiūlyti lengvesnes užduotis, skirtas studijuojančiojo gebėjimams lavinti ir tobulinti. Modeliuojamos tokios virtualios aplinkos ir situacijos, kurios studijuojančiajam yra artimos, patrauklios, įdomios.

Taip organizuojant paskaitą, kiekvieną temą glaudžiai susiejant su profesinių žinių poreikiu, susidomėjimas ir teigiamas emocinis lygis paskaitos metu kyla eksponentiškai. Kad žinios įsitvirtintų, organizuojamos papildomos užduotys namuose, kurios padeda atskleisti paskaitos metu nepastebėtas spragas.

Žinioms įtvirtinti po kiekvienos temos yra

1 pav. Edukacinė tradicinės paskaitos transformacijos į konstruktyviąją interaktyvioje aplinkoje schema

savikontrolės klausimai, skyrių pabaigoje pateikiamos išvados, atliekami testai. Yra nurodyta ir papildoma literatūra. Taigi siūlomas elektroninis kursas tinka ir savarankiškomis studijoms.

Naujo dėstymo modelio ir kurso vertinimas (studentų apklausos duomenų analizė)

Apklausoje dalyvavo 98 pirmojo kurso studentai. Dalis anketos klausimų buvo suformuluoti taip, kad būtų galima įvertinti studentų psichologinį pasirengimą dirbti virtualioje, besikeičiančioje interaktyvioje aplinkoje, jų, kaip būsimų filologų, požiūrį į IT bei mokyklinės žinias apie IT.

Kita dalis klausimų buvo susijusi su dėstymo modelio ir kurso – studijų interaktyvios aplinkos, užduočių ir temų – vertinimu. Apklausa buvo anoniminė, merginos sudarė 94% apklausiųjų. Vaikinų atsakymų įtaka apklausos rezultatams nedidelė.

64% apklaustųjų pareiškė, kad rinktųsi siūlomą kompiuterinį kursą, jei jis būtų laisvasis, t. y. susidomėjimas IT ir tarp humanitarinės pakraipos studentų yra pakankamai didelis. Net 98,04% respondentų sutinka, kad filologija ir IT yra suderinami. Bendrojo lavinimo mokyk-

loje su IT susidūrė 84,4% apklausoje dalyvaujančiųjų, tačiau tik trečdalis jų įgijo pakankamai įgūdžių dirbti su kompiuteriu. Specialybės pasirinkimo motyvai ir procentinis jų pasiskirstymas parodytas 2 pav.

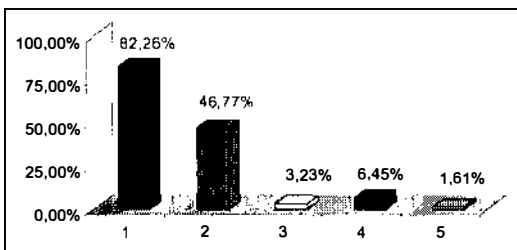
Filologiją pasirinkę todėl, kad tai yra jų pašaukimas, tvirtino 82,26% apklaustųjų. Vos ne pusė iš jų jaučia baimę tiksliesiems mokslams, rinkdamiesi humanitarinę specialybę tikėjosi išvengti matematikos ar fizikos. Taigi galima daryti išvadą, kad didesnioji dalis respondentų yra tikri humanitarinio profilio studentijos atstovai.

Koks apklaustųjų požiūris į IT, kaip jas supranta ir vertina, parodyta 3 pav.

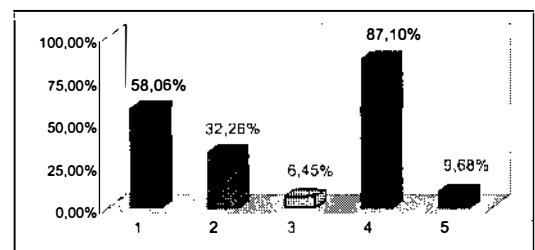
Diagramoje ryškiai išsiskiria teigiamas ir palankus IT vertinimas. Tokiam požiūriui susiformuoti, be abejo, turi įtakos skleidžiama kasdienė informacija, reklama ir skaitmeninės technikos pažanga. Labai norį viską pažinti ir išbandyti teigė 87,10% apklaustųjų.

86,27% respondentų turi kompiuterius namuose. Tačiau didesnioji dalis studentų (94%) naudoja kompiuterį tik naršymui po internetą ir susirašinėjimui. Rimtesniems darbams ir platesniam kompiuterio panaudojimui trūksta drašos, patirties ir žinių.

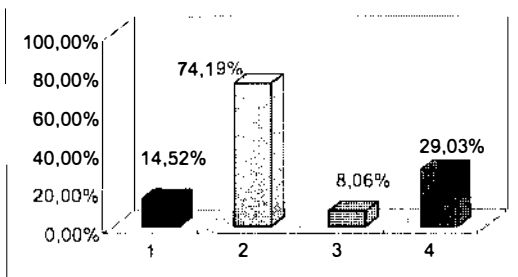
Taigi labai didelei daliai studentų kompiuteris ir su juo susijusios IT, atrodo, turėtų būti

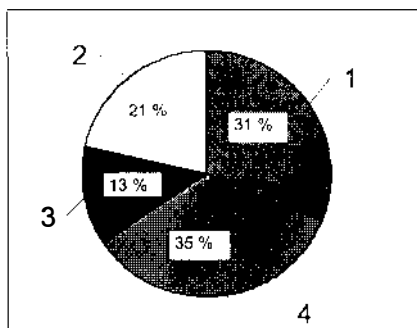
2 pav. Filologo specialybės pasirinkimo motyvai: 1 – pašaukimas; 2 – norėjau būti kuo toliau nuo tiksliausių mokslų; 3 – lengviausia įstoti dėl mažos konkurencijos; 4 – tik dėl to, kad įgyčiau aukštojo mokslo diplomą; 5 – draugai įkalbėjo

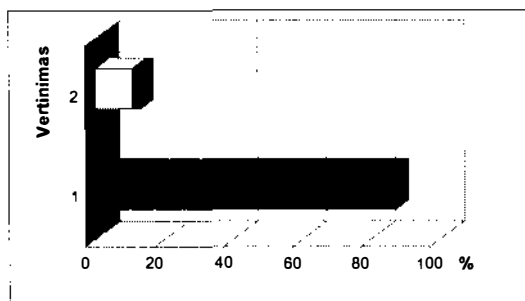
3 pav. Naujųjų IT vertinimas: 1 – kaip neišvengiamą būtinybę; 2 – labai teigiamai; 3 – su baimė; 4 – labai norėčiau viską pažinti ir išbandyti; 5 – geriau IT mano gyvenime nebūtų.

4 pav. Kurso pasirinkimą lemiantys veiksniai:
1 – kreditų skaičius; 2 – kurso aprašas; 3 – dalyko dėstytojas; 4 – draugų patarimai

5 pav. Kurso pasirinkimo motyvai:
1 – norėjau išmokti dirbti kompiuteriu; 2 – reikėjo kažką rinktis; 3 – patarė draugai; 4 – kursas naudingas filologui

6 pav. Studentų požiūris į dėstomą kursą:
1 – teigiamas (sudomino – 44%; sužinojau daug naujo – 43%); 2 – neigiamas (nuvylė – 2%; nesužinojau nieko naujo – 11%)

labai artimos, nesvetimos. Iš anketos aiškėja, kad 98,04% studentų labai norėtų praktinių kursų. Grynai teorinių kursų tepageidavo 1,96% studentų.

Studijoms yra siūlomi keli kompiuteriniai kursai. Studentai renkasi vieną iš jų. Į ką yra kreipiamas dėmesys renkantis kursą, parodyta 4 pav. Kaip matome iš diagramos, svarbiausias kurso pasirinkimo veiksnys yra kurso aprašas. Praktusiesiems studentams (antrame semestre) jau daro įtaką ir draugų patarimai.

Autorės siūlomo kurso pasirinkimo motyvai ir priežastys matyti 5 pav.

Kursas yra labiau praktinis nei teorinis, galima studijuoti ne tik paskaitoje, bet ir namuose; kursą elektroninėje laikmenoje įsigijo 79% respondentų, iš jų 50% dar neturintys namuose kompiuterio.

Didesnį psichologinį diskomfortą, kompiuterio baimę kurso pradžioje patyrė 66,67% studentų, kurie neturi namuose kompiuterio. O turinčiųjų kompiuterį tokią baimę jautė tik 19%. Pastarieji prie kompiuterio per dieną praleidžia 1 ÷ 3 val., per savaitę – 6 ÷ 30 val. Taigi pasitvirtina teiginys, kad „kompiuterinė patirtis“ tiesiog proporcinga prie kompiuterio praleistam laikui.

Dalyko dėstymo modelis ir kursas buvo vertinami kartu. Kokį įspūdį paliko pirmieji užsiėmimai, parodyta 6 pav.

Teigiamas vertinimas pagrįstas gautomis žiniomis ir teigiamomis emocijomis, kurios sustiprino pasitikėjimą savimi ir kompiuteriu. Daugiau kaip 80% respondentų su pasitenkinimu pareiškė sužinoję daug naujo ir buvo sudominti. Pirmieji užsiėmimai nėra sudėtingi, užduotys paprastos. Jie skirti išlyginti studentų pasirėngimo lygį. Tai galbūt yra viena iš neigiamo (13%) kurso vertinimo priežasčių.

Dėstomo dalyko modelis buvo naujoviškas

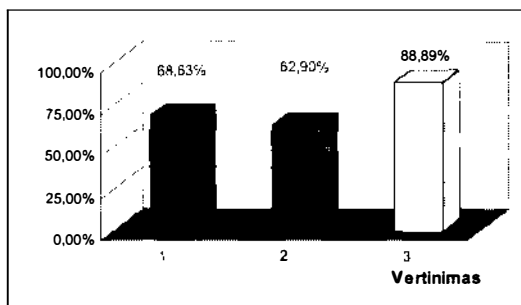
71,88% respondentų, nors papildomo pasirengimo dėstymo formai perprasti, visiškai suvokti reikėtų trečdaliui. Dėstomosios medžiagos pateikimu elektronine forma buvo patenkinti 78,43%. Labai didelis apklaustųjų procentas (92,16%) nurodė, kad dėstomo dalyko medžiaga elektroninėje aplinkoje privers praleisti daugiau laiko prie kompiuterio, teks įgyti daugiau patirties ir žinių apie operacinę kompiuterio sistemą bei taikomas programas. 79% tokia dėstymo forma labai patinka. Tačiau taip pat nemaža dalis (74,5%) norėtų šalia elektroninės kurso formos turėti ir klasikinę knygą su kurso medžiaga.

Paskaitų metu intensyviai naudojama daugialypės terpės aparatūra. Tai, ką studentai mato savo ekrane, dideliu masteliu parodoma projekciniame ekrane. Paaiškinami bendrieji temos principai, iškeliamos problemos ir uždaviniai. Praktinės užduotys padeda sumodeliuoti tokią aplinką, kuri yra nauja, nepažinta.

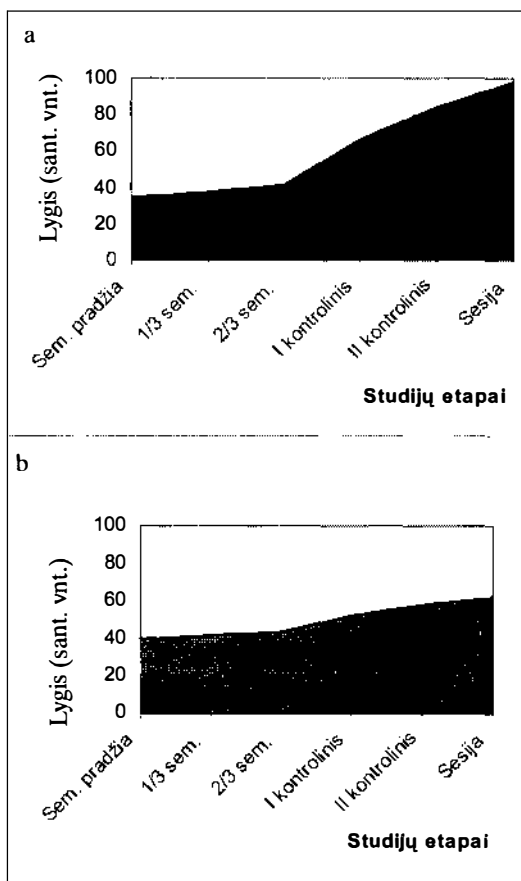
88% respondentų teigiamai vertino paskaitos metu projekciniame ekrane rodomą temos komentarą ir jo poveikį dėstomos medžiagos išmokimui. Virtualios aplinkos modeliavimu, užduočių įvairove ir jų vertingumu neabejojo visi respondentai (100%). Dauguma (90,20%) buvo patenkinti, kad užduotys padeda pastebėti efektyvias komandas, skatina kūrybiškumą ir domėjimąsi dėstomu dalyku. Tik 3,92% neketino keisti savo pažiūrų, nesidomėjo naujovėmis.

7 pav. pateiktas situacijos vertinimas išklausių kursą. Apklausos metu lankantys paskaitas studentai vertino situaciją išklausę tik I skyrių, o baigę kursą (pirmajame semestre), įvertino visą kursą.

Visais atvejais gauti teigiami vertinimai. Išklausę dalį kurso, susidomėję dėstomu dalyku pareiškė 68,63% respondentų. Net 88,9% apklaustųjų baigę kursą pajuto didesnes kompiuterio galimybes. Taigi pritaikytas profesinio

7 pav. Situacijos vertinimas baigus kursą: 1 – ar baigus I skyrių padidėjo domėjimasis dėstomu kursu?; 2 – ar baigus kursą kilo noras gilintis į IT?; 3 – ar baigus kursą kompiuteris teikia daugiau galimybių?

8 pav. Studentų profesinio kompiuterinio raštingumo lygio kitimas studijų laikotarpiu: a) lankiusiųjų paskaitas; b) nelankiusiųjų paskaitų

kompiuterinio raštingumo dėstymo metodus patiseisino ir tikslas buvo pasiektas – humanitarinio profilio studentų domėjimas IT ne tik nesumažėjo, bet ir padidėjo, studentai, pajutę didesnes kompiuterio galimybes, išmoko juo racionaliau naudotis profesinėje veikloje. Ypač džiugina, kad įgytos žinios atvėrė naujas IT pažinimo galimybes.

Į klausimą, ar norėtų ateityje daugiau kursų elektronine forma, teigiamai atsakė 73% respondentų. Tai rodo, kad siūlomas dėstymo modelis humanitarinio profilio studentams yra priimtinas.

Studentų profesinio kompiuterinio raštingumo lygį santykiniais vienetais galima apibendrinti analizuojant tarpinių kontrolinių darbų ir sesijos rezultatus (8 pav.).

Lankiusiųjų paskaitas studentų žinių lygis smarkiai šokteli per kontrolinius darbus, o sesijos rezultatai yra labai geri (8 pav., a). Studentai, nelanke šio kurso, nesugebėjo tinkamai atlikti kontrolinių darbų ir jų sesijos rezultatai buvo patys prasčiausi (8 pav., b).

Išvados

Remiantis siūlomo modelio analize ir tyrimo rezultatais, galima padaryti tokias išvadas:

1. Profesinis kompiuterinis raštingumas yra aktualus humanitarinio profilio studentams.

2. Tradicinės paskaitos transformacija į konstruktyviąją paskaitą virtualioje interaktyvioje aplinkoje yra vienas iš galimų būdų sudominėti humanitarinio profilio studentus IT.

3. Humanitarinio profilio studentams taikomas studijų modelis, naudojant elektroninę programą, yra naujoviškas, tačiau visiškai priimtinas. Tai rodo didėjantis domėjimasis dėstomu kursu ir kompiuterio panaudojimo galimybių išplėtimas. Kadangi didesnė dalis studentų jau turi namuose kompiuterius, tai poreikis gerai juos išnaudoti ir išmokti efektyviai dirbti yra nepaprastai didelis.

4. Siūlomas studijų modelis sukuria interaktyvią terpę, metodiškai parengtos, kūrybiškos, tačiau nelengvos užduotys modeliuoja edukacinę aplinką, kuri moko ir auklėja studentą, skatina jį ieškoti efektyvių problemos sprendimo būdų, kvalifikuotai suvokti ir vertinti situaciją ar reiškinį.

5. Taikomas studijų modelis atskleidžia didžiulį studentų intelektualinį potencialą, suformuoja profesinius įgūdžius išnaudoti plačias kompiuterio galimybes; įgytos žinios stimuliuoja studentą domėtis ir pažinti informacinių technologijų pasaulį, padeda pasirengti ir prisitaikyti prie būsimų naujovių.

6. Humanitarinio profilio studentai teigiamai vertina naująsias IT.

LITERATŪRA

Augustinienė Aldona. Lecture as a Traditional Form of Studies in Higher School and Its Importance to Evolve while Facing Knowledge Society // Socialiniai mokslai. 2004, t. 2 (44), p. 72–81.

Bankauskienė Ramunė. Kompiuterinių technologijų taikymas ugdymo procese. Konferencijos „Kompiuterinių technologijų taikymas ugdymo procese“ medžiaga. Šiauliai: ŠPU, 2003. P. 6–11.

Beresnevičienė Danguolė. Nuolatinis mokymasis vardan lygybės ir socialinio teisingumo kaip aukštojo

mokslo misija // Acta Paedagogica Vilnensia. 2001, t. 8, p. 175–188.

Bulajeva Tatjana. Šiuolaikinio ugdymo ir saviugdės autonomijos problema // Acta Paedagogica Vilnensia. 2002, t. 9, p. 265–270.

Butkevičienė Ona, Abramavičienė Danutė ir Vaitiekūnienė Stasė. Informacinių technologijų įtaka ugdymo proceso kokybei. Konferencijos „Informacinių technologijų taikymas švietimo sistemoje“ medžiaga. Kaunas: KTU, 2004. P. 23–28.

Galdikienė Sigita. Informacijos technologijos: teorija, praktika ir realybė. Konferencijos „Informacinių technologijų taikymas švietimo sistemoje“ medžiaga. Kaunas: KTU, 2004. P. 44–48.

Jovaiša Leonas. Šiuolaikinė mokykla ir asmenybės ugdymas. Veikimo aktyvumo įgymiai ir jų ugdymas // Acta Paedagogica Vilnensia. 2004, t. 12, p. 118–135.

Kalkauskienė Danutė. Naujos mokymo technologijos ugdymo procese. Konferencijos „Kompiuterinių technologijų taikymas ugdymo procese“ medžiaga. Šiauliai: ŠPU, 2003. P. 22–28.

Kubiliūnas Ramūnas ir Genutis Mindaugas. CDK – įrankis elektronei mokymosi medžiagai rengti. Konferencijos „Informacinių technologijų taikymas švietimo sistemoje“ medžiaga. Kaunas: KTU, 2004. P. 81–86.

Lapinskienė Diana. Edukacinė studentą įgalinanti studijuoti aplinka. Daktaro disertacijos autoreferatas. Kaunas: KTU, 2002.

Moksleivių kompiuterinio raštingumo standartas: http://www.ipc.lt/21z/apie/skelbimai_dok/MKRS.doc.

Pečeliūnaitė Angelė. Tekstų apdorojimo metodai kompiuteriu. Optimalių sprendimų paieška dirbant su tekstų rengykle MsWord. 2 CD, I–II d. 2001, 2003.

Šaparnienė Diana. Studentų kompiuterinis raštingumas: ribotų išteklių visuomenės edukacinis ir psichosocialinis kontekstas. Daktaro disertacija. Šiauliai: ŠPU, 2002.

Šeškaitė Danguolė. Mokinio savybių ugdymas kompiuterinėse mokomosiose-lavinamosiose pratybose. Konferencijos „Kompiuterinių technologijų taikymas ugdymo procese“ medžiaga. Šiauliai: ŠPU, 2003. P. 63–67.

Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa // http://www.lrvk.lt/teises_aktai/files/2004/09/3458.doc.

Visuotinis kompiuterinis raštingumas. Ataskaita. Kaunas: KTU, 2004. P. 162: http://www.itc.smm.lt/21z/duomenys/tyrimai/vkr/KR_TYRIMO_ATASKAITA.pdf

THE TRANSFORMATION OF TRADITIONAL LECTURE INTO CONSTRUCTIONAL LECTURE IN THE INTERACTIVE ENVIRONMENT

Angelė Pečeliūnaitė

Summary

The article analyses ways and means how to improve the level of professional computer literacy of students in arts studies. When traditional teaching methods are applied to Information Technologies, they prove to be ineffective. With regard to arts students, the author created a new teaching method which enables the student to work in virtual environment from the initial stage. The student immediately has to explore the virtual environment, learn how to work with it and use it to satisfy his/her needs. The teaching model is based on an electronic programme which analyses compu-

ter-based text-processing methods. On the basis of a survey, the article analyses students' readiness to work in interactive changeable virtual environment and their evaluations of the teaching model. The analysis shows that most students find the teaching model attractive and acceptable. After the course students not only gain valuable knowledge but also considerably improve their level of professional computer literacy, overcome computer-phobia, enhance their self-confidence. The course motivates students to acquire new knowledge and makes them open to innovations.

Įteikta: 2005 04 01

Priimta: 2005 12 29